

Rapport 2011:7

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Ny 3G-mast utanför Vikingstad

Intill RAÄ 21 och 22 samt
RAÄ 68 i Vikingstad socken

Fågelberg 1:1

Rapestad socken

Linköpings kommun

Östergötlands län

Olle Hörfors

Ny 3G-mast utanför Vikingstad

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	4
Resultat	4
Åtgärdsförslag	6
Tekniska uppgifter	8

Omslagsbild: E4:an och masten sedda från norr. Foto Olle Hörfors, ÖLM.

Ö S T E R G Ö T L A N D S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandsmuseum.se • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

Östergötlands länsmuseum utförde 2004 en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inför uppförandet av en 3G-mast vid Fågelberg 1:1 i Rappestads socken och Linköpings kommun.

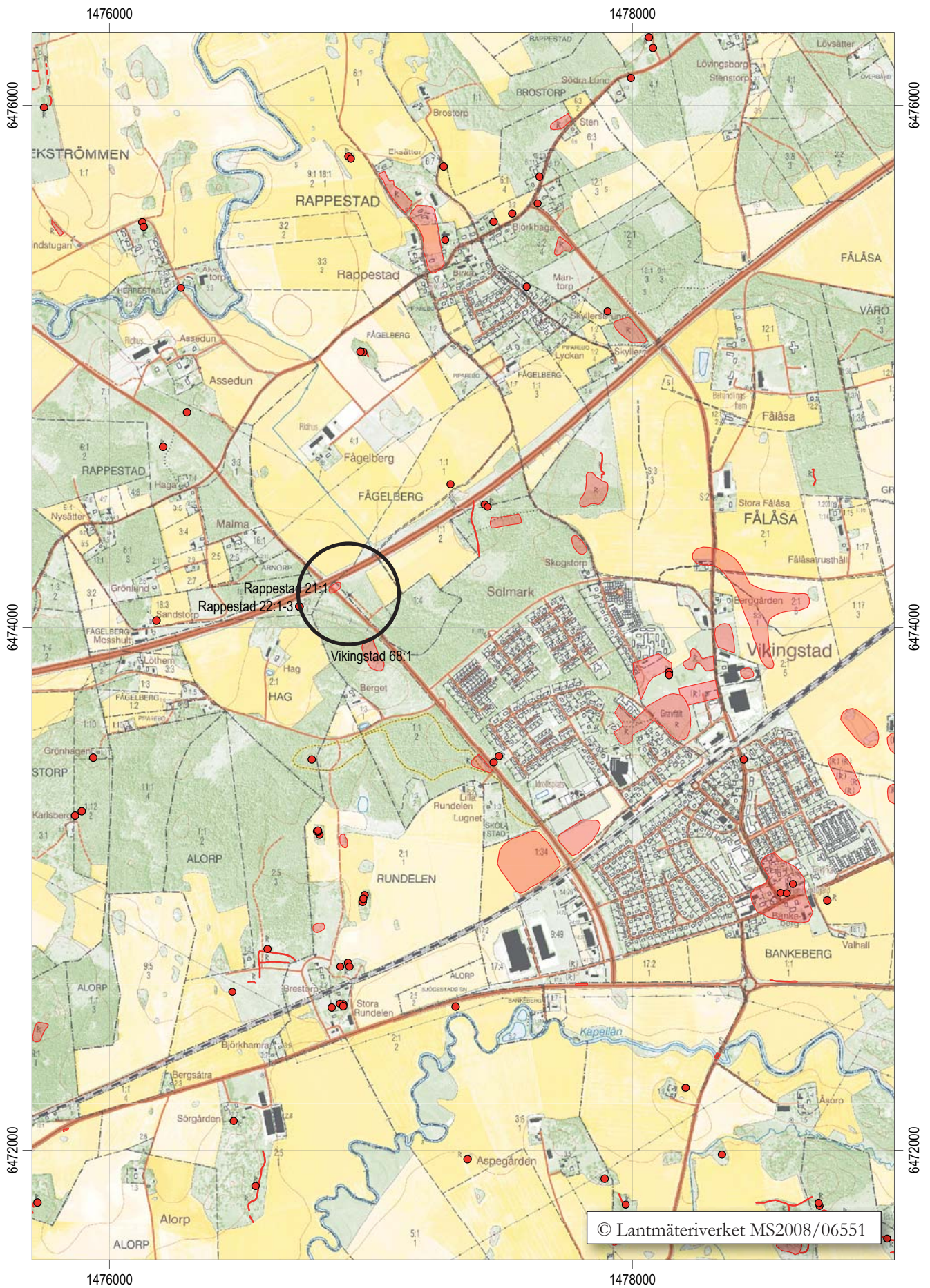
Vid utredningen etapp 1 framkom inga indikationer på fornlämning vid arkiv-, kart- och litteraturstudier. Exploateringsytan var belägen på en höjdplatå som bedömdes vara ett bra boplatsläge.

Då exploateringsytan var liten genomfördes en avbaning av hela den aktuella ytan. En djupschaktning för att kontrollera om översandade lämningar kunde finnas gjordes också.

Inget av arkeologiskt intresse påträffades och inga fortsatta arkeologiska åtgärder föreslogs i ärendet.

Olle Hörfors
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 8F 4f, med undersökningsområdet markerat. Skala 1:20 000.

Inledning

Östergötlands länsmuseum utförde 2004 en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inför uppförandet av en 3G-mast med tillhörande teknikbodnar. Uppdragsgivare och kostnadsansvarig var 3G Infrastructure AB. Projekt och fältansvarig var antikvarie Anders Lundberg, Östergötlands länsmuseum, medan antikvarie Olle Hörfors från samma institution svarat för rapporten.

Områdesbeskrivning

Exploateringsytan är belägen i gränsområdet mellan Rappestad och Vikingstads socknar nästan direkt söder om väg E4 och öster om vägen Vikingstad-Västerlösa. Ytan ligger i övergångszonen mellan slätt- och blandbygden vilket i detta fall betyder att norr om ytan ligger öppen ängs- och åkermark medan det i söder finns ett mera småbrutet jordbrukslandskap med åkrar, ängs- och hagmarker. Det finns även områden med ung skog, bland annat direkt söder och väster om exploateringsytan. På flera platser i närområdet går berget i dagen, ofta som små impediment i åkermarken.

De registrerade fornlämningarna i närområdet har sin tyngdpunkt i den äldre järnåldern. De utgörs av ett flertal grav- och stensträngsområden. Ortnamnsskicket i den närmaste omgivningen med namn på -stad och -by som Rappestad, Vikingstad, Herrestad och Västerby med flera talar liksom gravfälten för att området fått fast bebyggelse inom nuvarande bytomter senast under yngre järnålder. De flesta av byarna med sådana namn har också gravfält från motsvarande period.

I exploateringsytans omedelbara närhet finns tre kända fornlämningslokaler RAÄ 20, 21 och 22 i Rappestads socken, den förstnämnda också registrerad som RAÄ 68 i Vikingstads socken. RAÄ 20/68 ligger på en smal nord-sydlig åssträckning och består av en kvadratisk och tretton runda stensättningar. Den kvadratiske stensättningen har i folktron pekats ut som grund till Rappestads ursprungliga sockenkyrka.

RAÄ 21, beläget direkt norr om exploateringsytan, bestod av ett grav- och boplatssområde som grävdes ut och togs bort i samband med motorvägsbygget 1969 (Nilsson 1974). Vid undersökningen påträffades och undersöktes 5 stensättningar varav en var kvadratisk. Gravfältet innehöll inga säkerställda begravingar och de brända ben som påträffades antogs höra till det underliggande boplatslagret. I anläggning 2 framkom skärvor av grovt fingerstruket gods, daterbara till bronsålder, det är dock oklart om dessa hörde till boplatslagret eller till stensättningen. Under gravfältet påträffades ett tunt boplatsslager utan anläggningar där krukskärvor, varav en med kamstämpel, en borrh av flinta, ett flintavslag, en hartstäningsklump samt några bitar av bränd lera framkom. Boplatsslagen kan utifrån fynden dateras till senneolitikum.

Även RAÄ 22 undersöktes inför motorvägsbygget 1969 (Nilsson 1974). Här framkom en hällkista i en stensättning. Stensättningen var oval, med hällkistan i mitten. Denna var indelad i två rum och utspritt i hela kistan och utan synbar ordning låg brända ben. De har tillhört minst sju individer. I kistan fanns några krukskärvor samt ett flintföremål, troligen en skrapa.

¹⁴C-analyser från ben från kistan har givit dateringar på 1475±180 och 1280±100 f. Kr, vilket lett till tolkningen att kistan anlagts under senneolitikum och varit i bruk fram till äldre bronsålder. Dessutom anträffades ytterligare en oval stensättning och en oregelbunden stensättning. Dessa tolkades av undersökaren som odlingsrösen.

2005 genomfördes en arkeologisk förundersökning i samband med nedläggandet av kabel till den i denna rapport aktuella 3G-masten (Räf 2007). Vid förundersökningen kunde kabelsträckningen flyttas så att ingen fornlämning kom att beröras.

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen etapp 1 och 2 var att fastställa om lagskyddade fornlämningar skulle komma att beröras av eventuella framtida markningrepp. Utredningens resultat var avsett att ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet.

Metod och dokumentation

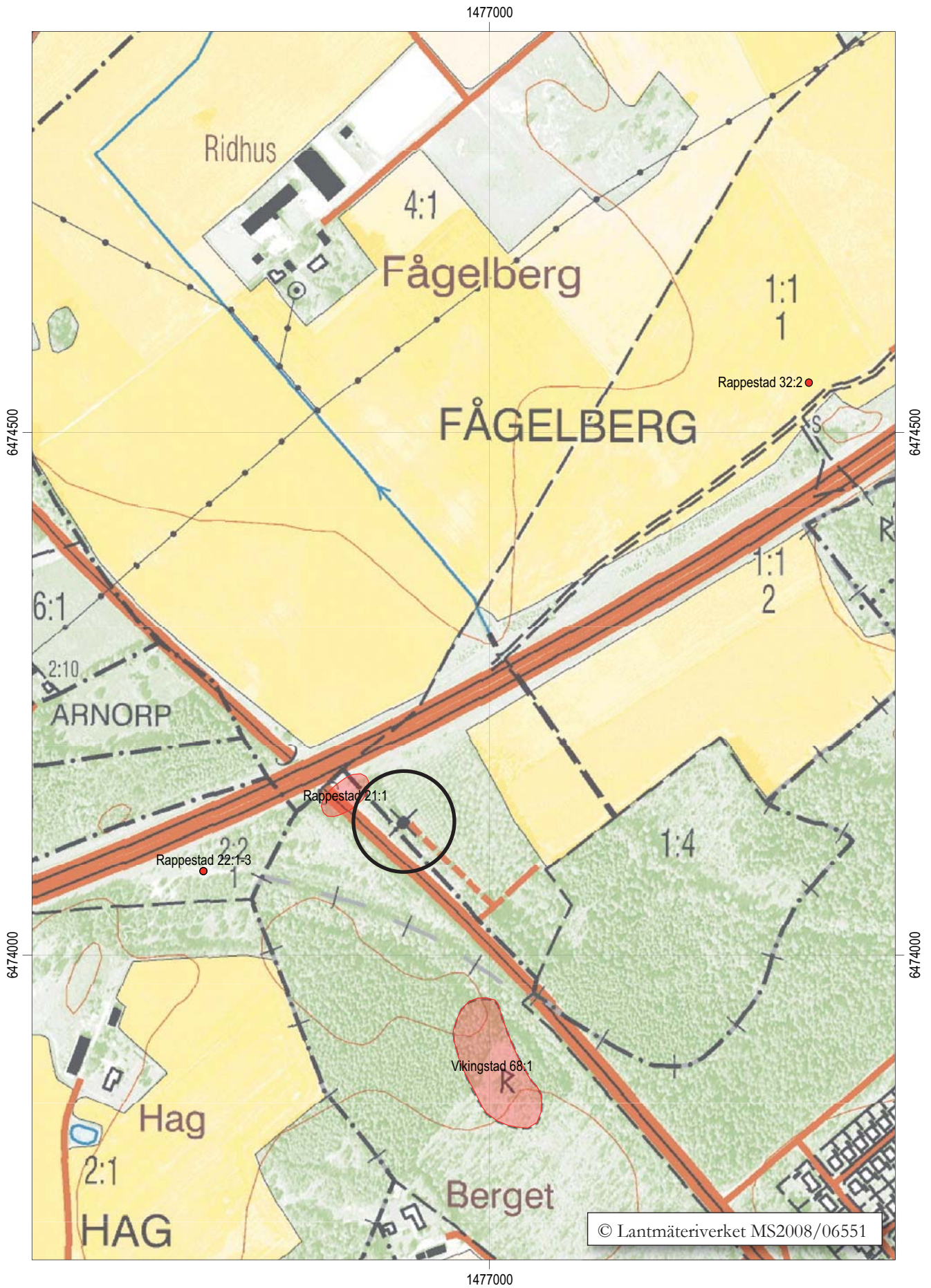
Den arkeologiska utredningen etapp 1 skedde i två steg. Först gjordes kart- och arkivstudier och därefter genomfördes en besiktning i fält.

Vid fältarbetet i etapp 2 upptogs sökschakt som i detta fall upptog hela den aktuella 100 m² stora ytan. Eftersom uppgifter om flygsand förekommer från undersökningen 1969 (Nilsson 1974) genomfördes också djupschaktning i en provyta för att utesluta att översandade lämningar skulle kunna förekomma inom ytan.

Resultat

Fågelberg består idag av två gårdar, den större herrgårdslignande Övre Fågelberg som ligger på samma höjddrag som Rappestads kyrkby och Nedre Fågelberg, en utflyttad mindre gård vars ekonomibyggnader idag utgör Rappestads ridskola.

Gården Fågelberg var tidigare en huvudgård/säteri och omnämns som sådan i ett dokument från 1476, där gården tillsammans med andra gods överlämnas av riddaren Erik Axelsson i Lagnö till hans brorson Jörgen Olsson som också tillerkänns rätten att "*vort fadrene skjold og Vaaben at føre*" (1476 22/7 Raseborg i Finland, sofi.se och riksarkivet.se). Fågelberg omnämns för första gången som "*folaberybe*" i ett dokument från 1385

Figur 3. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 8F 4f, med undersökningsområdet markerat. Skala 1:5 000.

(1385 6/10 Nyköping, sofi.se och riksarkivet.se). Gården är då inblandad i Bo Jonsson Grips jordeaffärer med Eskilstuna kloster. Skrivningen av namnet är intressant, då det ansluter till grannbyn Fol- eller Fålåsa vars namn också anses anspela på fåle eller häst (Strid 1989:49).

De äldre kartmaterialet består av en arealavmätning från 1696 (05-RAP-4) samt en storskifteskarta över åkermarken (05-RAP-30 eller D80-10:2). Båda kartorna visar att exploateringsytan ligger strax utanför den sydligaste utkanten av inägora. På 1600-talskartan ligger området dessutom utanför Fågelbergs ägor, på ett skogsskifte tillhörigt grannbyn Folåsa. Strax öster om platsen låg tre torp, varav det sydligaste sannolikt är det Bengtstorp som försvann i och med motorvägsbygget.

Förutom placeringen av detta torp framkom inga indikationer på fornlämningar vid arkivstudierna.

Vid fältbesiktningen konstaterades att exploateringsytan var belägen inom en höjdplatå där jordmånen utgjordes av sandmylla på morängrus. Mot öster sluttade denna platå ned mot ett mindre vattendrag. Platsen bedömdes utgöra ett bra boplatsläge, framförallt under stenålder. Ca 150 m sydöst om exploateringsytan observerades också en möjlig rest sten som inte finns upptagen i fornminnesregistret.

Vid utredningens etapp 2 upptogs ett schakt med maskin över hela den ca 100 m² stora exploateringsytan. Under myllan kunde ett upp till 0,8 m tjockt lager av finkornig sand som överlagrade morängruset konstateras. Eftersom uppgifter om förekomst av flygsand förelåg från undersökningarna 1969 gjordes en djupschaktning för att kontrollera en eventuell förekomst av översandade boplatsspår.

Inget av arkeologiskt intresse påträffades på någondera nivån.

Åtgärdsförslag

Då ingenting av arkeologiskt intresse framkom rekommenderade Östergötlands museum inga vidare arkeologiska åtgärder i detta ärende.

Referenser

Nilsson C. 1974. Arkeologisk undersökning 1969.

Fornlämning 21 och 22. Folåsa 9:1, Rappestad 1:1 19:1, Rappestads socken, Östergötland. Rapport UV 1974 B 15.

Räf E. 2007. *Telekabel till 3G-mast.* Arkeologisk förundersökning. Intill RAÄ 21, 22. Rappestads sn. Linköping kommun. Östergötlands län. Rapport ÖLM 2007:5.

Strid J P. 1989. *Linköpingsbygdens ortnamn.* Ur Linköpingsbygden. Serien Linköpings historia. Örebro 1987.

Ortnamnsarkivets hemsida www.sofi.se

Riksarkivets hemsida, www.riksarkivet.se

Lantmäteriverkets hemsida., www.lantmateriet.se

Det digitala fornminnesregistret FMIS,
www.fmis.raa.se

Samtliga använda 2011-01-24

05-RAP-4, Arealavmätning, Fågelberg, upprättad 1696.

05-RAP-30, Storskifte av åker, upprättad 1798 av Johan Reinhold Moberg.

D80-10:2, Storskifte av åker, upprättad 1798 av Johan Reinhold Moberg.

1477000

1477000

Figur 4. Rektifierat utdrag ur arealavmätning från 1696 (05-RAP-04). Undersökningsområdet ligger på denna karta strax utanför Fågelbergs ägor, på ett skogsskifte tillhörande Folåsa. Det sydligaste av de tre torpen som syns öster om undersökningsområdet är sannolikt identiskt med det Bengststorp som försvann 1969.

Tekniska uppgifter

Område	Fågelberg
Fastighet	Fågelberg 1:1
Socken	Rappestad
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	Intill RAÄ RAÄ 20, 21 och 22 Rappestads sn samt RAÄ 68 Vikingstad sn
Ekonomiska kartans blad	085 45 (8F 4f Vikingstad)
Koordinater	X6474129, Y1476913
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 1 och 2
Länsstyrelsens dnr	431-9637-04
Länsstyrelsens handläggare	Bror-Tommy Sturk
Beslut	-
ÖLM dnr	363/04
Kontonr	530092
Uppdragsgivare	3G Infrastructure Services AB
Kostnadsansvarig	Elektro Sandberg AB
Projektledare/fältansvarig	Anders Lundberg
Rapport	Olle Hörfors
Fynd	-
Foto filmnr	-
Analyser	-
Grafik	Lasse Norr
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Ur allmänt kartmaterial
ISSN 1403-9273

© Lantmäteriverket MS2008/06551
Rapport 2011:7 © Östergötlands museum

Östergötlands länsmuseum utförde 2004 en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inför uppförandet av en 3G-mast vid Fågelberg 1:1 i Rappestads socken och Linköpings kommun.

Vid utredningen etapp 1 framkom inga indikationer på fornlämning vid arkiv-, kart- och litteraturstudier. Exploateringsytan var belägen på en höjdplatå som bedömdes vara ett bra boplatsläge.

Då exploateringsytan var liten genomfördes en avbaning av hela den aktuella ytan. En djupschaktning för att kontrollera om översandade lämningar kunde finnas gjordes också.

Inget av arkeologiskt intresse påträffades och inga fortsatta arkeologiska åtgärder föreslogs i ärendet.